

Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка

Дорошенко Т.М., Мацько В.В.

**ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА
З МЕТОДИКОЮ
В СХЕМАХ ТА ТАБЛИЦЯХ**

Навчальний посібник

Кременчук 2019

УДК 373.2.016:502(083/084)(075.8)
ТЗЗ

Рекомендовано Вченою радою Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка в якості навчального посібника для студентів коледжу (Протокол № 4 від 03.12.2018 р.)

Рецензенти:

Зімакова Л.В. – канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Німченко Л.О. – директор дошкільного навчального закладу(ясла-садок) комбінованого типу №82 Кременчуцької міської ради Полтавської області.

Дорошенко Т.М., Мацько В.В.

ТЗЗ Основ природознавства з методикою в схемах та таблицях: навч. посіб. / упоряд.:Т.М. Дорошенко, В.В. Мацько. – Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. – 46с.

У навчальному посібнику розкрито у формі структурно-логічних схем і таблиць зміст основних питань з основ природознавства з методикою: предмет, завдання, зв'язок з іншими науками; значення природи; використання навчальних моделей; форми організації роботи з ОПМ, екологічне виховання дошкільників; фіксація знань дітей про природу.

Матеріали посібника будуть корисні для вихователів закладів дошкільної освіти, студентів вищих навчальних закладів.

Дорошенко Т.М., Мацько В.В.
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка

Зміст

1. Передмова.....	4
2. Введення в дисципліну.....	5
3. Зв'язок дисципліни «Основи природознавства з методикою» з іншими науками	6
4. Значення природи	7
5. Завдання щодо ознайомлення дошкільників з природою.....	8
6. Принципи підбору змісту програмового матеріалу з ОПМ.....	10
7. Методи ознайомлення дошкільників з природою	12
8. Використання моделей під час ознайомлення з природою.....	26
9. Форми організації роботи з дошкільниками по ознайомленню з природою	27
10. Екологічне виховання дошкільників	37
11. Методика ознайомлення дошкільників з природою в різні пори року	40
12. Засоби фіксації знань дітей про природу	43
13. Використана література	44

ПЕРЕДМОВА

На лекційних заняттях також під час самостійної роботи з курсу « Основи природознавства з методикою» рекомендуємо використовувати студентам представлені у посібнику структурно-логічні схеми і таблиці до основних тематичних питань. Структурно-логічні схеми і таблиці дозволять стисло і глибоко подати програмовий навчальний матеріал, сприяють цілісному осмисленню студентами блоку вивчуваного матеріалу, розумінню смислових зв'язків між темами. Використання розроблених схем у процесі навчання позитивно впливає на якість засвоєння студентами навчального матеріалу.

Для успішного засвоєння навчального матеріалу студентами слід одночасно працювати з підручником та відповідними структурно-логічними схемами та таблицями.

ВВЕДЕННЯ В ДИСЦИПЛІНУ

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Належить до систем педагогічних наук

ПРЕДМЕТ ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Процес ознайомлення дітей з природою, виховання та розвиток їх під час цієї роботи.

ЗАВДАННЯ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Ознайомлення з природою в закладах дошкільної освіти спрямовано на формування у дошкільників елементарних понять про навколишню природу на основі єдності і взаємозв'язку елементів, що її складають (жива і нежива природа), вирішення завдань всебічного розвитку особистості.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Досліджує і розробляє мету і завдання відповідно до рівня розвитку суспільства на сучасному етапі та його соціальних замовлень, а також особливостей психічного розвитку дошкільників.

Тема: Методологічні основи ОПМ та зв'язок з іншими науками:

МАТЕРІАЛІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Розглядає природу у постійному русі і розвитку, можливість пізнання природи людиною на емпіричному та теоретичному рівнях

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Природа рідного краю; географія, ботаніка, зоологія, фенологія

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Дитяча психологія, дошкільна педагогіка; історія дошкільної педагогіки.

Зв'язок з методиками: методика розвитку мови, образотворчої діяльності, фізичного виховання, музичного виховання, формування елементарних математичних уявлень.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ:

- вивчення педагогічної літератури;
- бесіда;
- педагогічний експеримент;
- математично-статистичні методи;
- педагогічне спостереження;
- вивчення передового педагогічного досвіду;
- анкетування вихователів і батьків;
- вивчення педагогічної документації.

ТЕМА: ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ

ПРИРОДА – це органічний і неорганічний матеріальний світ,
це сутність, що породжує усе суще і дає йому закони.
(український вчений О.М. Костенко)

ТЕМА: ЗАВДАННЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ.

Сучасна методика ознайомлення дошкільників з природою вважає природу важливим фактором всебічного розвитку, а тому процес ознайомлення дошкільників з природою спрямовується на здійснення розумового, морального, естетичного і фізичного виховання дошкільників.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ

1. Формування у дітей системи реалістичних уявлень про природу і на цій основі перших елементів матеріалістичного світорозуміння
2. Розвиток мислення і мови
3. Сенсорне виховання
4. Розвиток пізнавальних інтересів і спостережливості.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

1. Екологічне виховання дошкільників (розуміння залежності організмів від умов існування; значення тварин і рослин в житті людини і природи, що сприятиме формуванню ціннісних орієнтацій в природі; оволодіння правилами природокористування; прагнення до пізнання природи і спілкування з нею; дієве відтворення прекрасного в природі).
2. Емоційно-позитивний відгук на природні об'єкти та позитивне ставлення до природи.
3. Виховання любові до праці в природі.
4. Формування перших трудових навичок по догляду за рослинами і тваринами.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

1. Формування естетичних вражень і переживань (вміння бачити красу природи і розуміти її)
2. Розуміння мистецтва пейзажу і натюрморту.
3. Формування вміння відтворювати красу природи в образотворчій діяльності і побуті (трудова діяльність, яка спрямована на вирощування рослин, поліпшення природного середовища).

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

1. Перебування серед природи зміцнює дитячий організм, підвищує працездатність.
2. Вплив природних факторів (сонця, води і повітря) позитивно на організм: утворення вітаміну Д, стимулюється обмін речовин, загартування; рухи на свіжому повітрі сприяють координації, розвиненню м'язів, зміцненню опорно-рухового апарату.
3. Нормалізація функціонування нервової системи (сенсорна враження від природи позитивно впливають на дитячий організм).
4. Фітонциди, які виділяються рослинами (їх ще називають вітамінами повітря – ботанік М.Г.Холодний) згубно діють на патогенні бактерії, сприятливо діють на нервову систему, запобігають перевантаженню.

ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГА

Мати величезний запас знань з різних галузей науки про природу. Розуміти закономірності її розвитку, вміти правильно все пояснити (пояснити сутність дощу, туману, снігу, ожеледиці, листопаду).

Знати природу рідного краю: рослини, тварини, сезонні зміни, вміти вести календар природи

Уміти організувати куточок живої природи і створювати для його мешканців умови, близькі до природних.

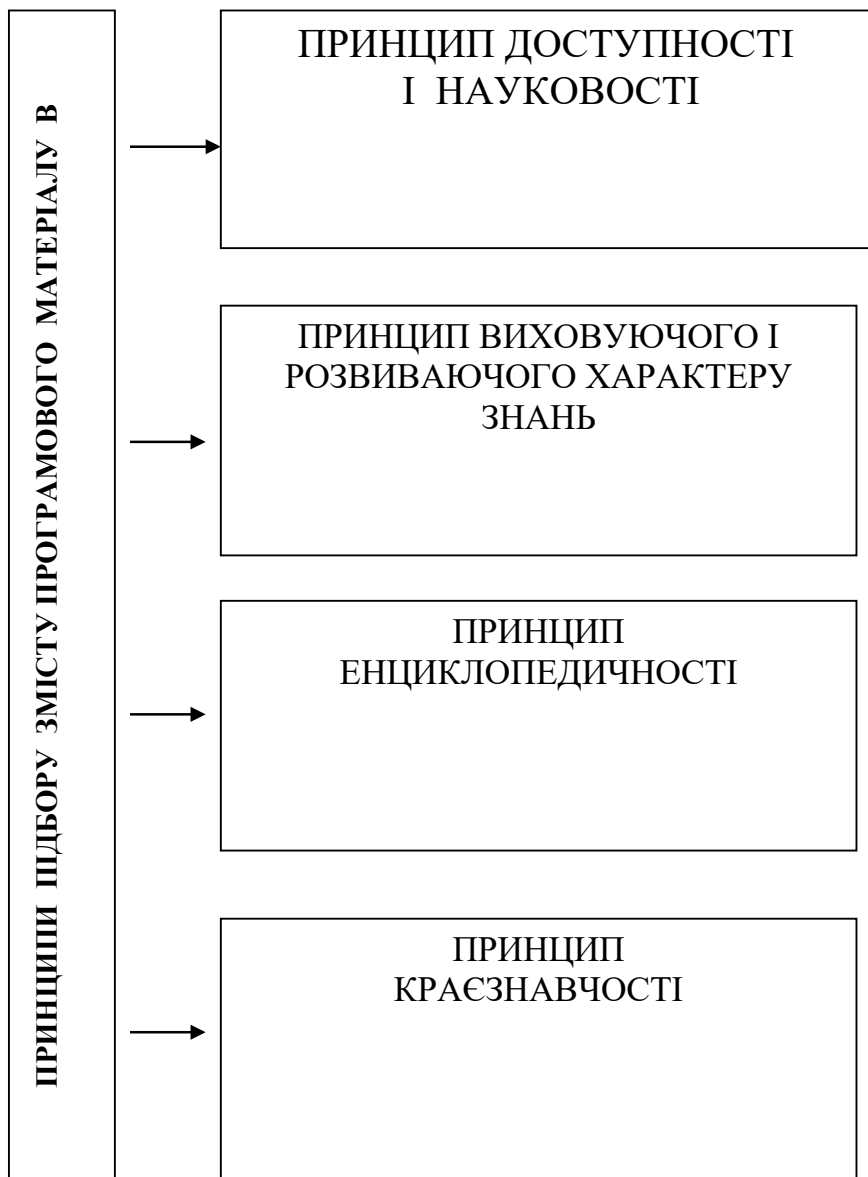
Володіти агротехнічними прийомами вирощування рослин і утримання тварин.

Бачити прекрасне в природі, одержувати від цього насолоду.

Любити і берегти природу

Знати основи природознавства та методика роботи з дітьми по ознайомленню з природою

ТЕМА:

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ

ПРИНЦИП ДОСТУПНОСТІ І НАУКОВОСТІ	<ul style="list-style-type: none"> - тісно пов'язані між собою - забезпечується подача наукових реалістичних відомостей в зрозумілій дітям формі - слід врахувати, що доступність не означає легкість - подача матеріалу з опорою на вікові та психологічні особливості розвитку дошкільників /урахування «зони найближчого розвитку/
ПРИНЦИП ВИХОВУЮЧОГО І РОЗВИВАЮЧОГО ХАРАКТЕРУ ЗНАТЬ	<p>Цей принцип базується на трьох функціях, що беруть участь у формуванні особистості дошкільника:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ІНФОРМАТИВНА: збільшення інформованості про природу існуючі взаємозв'язки в природі та ставлення дитини до неї, що впливає на інтенсивний розвиток психічних процесів у дітей - ОРІЄНТОВНА: діяльність дошкільника в природному середовищі обумовлюється знаннями, які отримали дошкільники в ході навчально-виховної роботи - ОЦІНОЧНА: знання стають базою у формуванні ставлення до природи; вибір обсягу знань про природу коригується суспільством на кожному етапі його розвитку; сучасний етап вимагає більш глибокої уваги щодо екологічного виховання.
ПРИНЦИП ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОСТІ	<p>Вперше запровадили видатні педагоги Я.А.Коменський та К.Д.Ушинський. Принцип передбачає формування у дошкільників широкого кола знань про природу та працю людей в ній. Включає широке коло знань з різних галузей природознавства, а саме про:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні матеріали (елементи геологічних знань) - метеорологічні явища (елементи науки метеорології) - сезонні зміни в природі (елементи фенології) - різноманітність рослин, їх будова (елементи ботанічних знань) - різноманітність тварин (елементи зоологічних знань) <p>Цей принцип дає дітям реалістичні знання, вчить орієнтуватись у природному середовищі</p>
ПРИНЦИП РАСНАВЧІЙ	<p>К.Д.Ушинський писав: «Вивчення дітьми природи повинне починатися не з курйозів і диковин, а з того, що безпосередньо оточує дитину».</p> <p>Принцип полягає в тому; що спочатку до змісту підбирають такий програмовий матеріал, який охоплює об'єкти тієї місцевості, де мешкає дитина.</p> <p>Не обмежується вивчення природи лише місцевого краю. З тими об'єктами, яких немає у даній місцевості, дітей слід знайомити за допомогою наочних посібників, слайдів, відеофільмів тощо.</p>

Тема: МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ.

Метод – спосіб сумісної діяльності вихователя і дітей, за допомогою якого досягається найкраще засвоєння знань, формування певних умінь і навичок, а також здійснюється розвиток пізнавальної активності, самостійності і нових творчих можливостей дітей.

**ПРИЙОМ – СКЛАДОВА ЧАСТИНА
МЕТОДУ**

Суть методу

Метод передбачає

**Шлях донесення
знань дітям**

**Діяльність дітей
під час
отримання
знань**

МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ

Класифікація методів за джерелом знань:

1.

НАОЧНІ:

- спостереження;
- розглядання ілюстративного матеріалу: предметні, сюжетні і пейзажні картини;
- розглядання іграшкових тварин і рослин

ТЗН:

- діафільми кінофільми, фото і слайди;
- відеофільми.

2. СЛОВЕСНІ:

- бесіди;
- розповіді;
- пояснення;
- загадки (з середньої групи);
- прислів'я, приказки
- читання (художні твори природничого змісту).

3. ПРАКТИЧНІ

- ігри-розваги;
- ігри з іграшками (тварини, рослини);
- дидактичні ігри з природними факторами;
- настільно-друковані ігри;
- праця в природі;
- досліді;
- пошукові дії.

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКА З ПРИРОДОЮ:

1. Методи безпосереднього ознайомлення з природою:

- спостереження;
- вся група практичних методів

2. Методи опосередкованого ознайомлення з природою:

- ілюстрації;
- картини;
- ТЗН;

вся група словесних методів

Молодший та середній дошкільний вік

№ п/п	Вікові групи	Молодший дошкільний вік	Середній дошкільний вік
	<p style="text-align: center;">критерії</p> <p>Формування позитивного ставлення до себе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримувати у дитини віру в себе; • Зберегти бажання висувати перед собою складні цілі; • Високо оцінювати самі наміри дитини; • Не підкреслювати практичні невдачі 	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідно, щоб дорослий міг зацікавити найдивнішою ідеєю, підхопити будь-яку вигадку, зуміти зрадіти не дуже привабливій коробці, й навіть, знайти для неї застосування.
2.	Виховання поваги до інших	<ul style="list-style-type: none"> • Навчити малюків висловлювати свої спостереження за діями інших і свої побажання з цього приводу в формі підтримки і доброзичливості 	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати соціальну спостережливість, уміння враховувати індивідуальні особливості й вподобання інших; • Виховувати уважне ставлення до відмінностей в темпі діяльності, інтересах і поведінці інших.
3.	Розвиток творчого підходу до діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Не обмежувати пізнавальну активність; • Заохочувати дитину до дослідження якнайбільше речей і матеріалів, з якими вона може гратися 	<ul style="list-style-type: none"> • Приділяти більше уваги індивідуальним особливостям і вподобанням дитини; • Поважати ті види активності, яким сам малюк віддає перевагу.

Старший дошкільний вік

№ п/п	Вікові групи / критерії	Шостий рік життя	Сьомий рік життя
	Формування позитивного ставлення до себе	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити дитині можливість спілкуватися з одним-двома рівно обдарованими однолітками, з якими можна відчувати себе вільно, вступати у стосунки змагання і співробітництва, співтворчості. 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховувати позитивне ставлення до себе • Вміти переключати дитину з переживання своєї неспроможності на пошук шляхів і можливостей.
2.	Виховання поваги до інших	<ul style="list-style-type: none"> • Допомогти дітям подолати проблеми критичного ставлення до себе і до інших; • Вказати виважені межі поведінки 	<ul style="list-style-type: none"> • Ніколи не перехвалювати найкращу або найохайнішу роботу дитини; • Заохочувати спільні заняття з іншим дітьми • Схвалювати особисті якості дитини
3.	Розвиток творчого підходу до діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Передбачити умови для самостійних творчих пошуків, оригінальних відповідей • Створювати атмосферу заохочення • Підтримувати дітей, які висловлюють відмінні від інших думки 	<ul style="list-style-type: none"> • Особливу увагу приділяти формуванню творчого і доказового мислення дитини, яке спирається на уяву і є засобом породження оригінальних ідей та потребує самовираженні

**ВИБІР МЕТОДІВ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З
ПРИРОДОЮ ЗАЛЕЖИТЬ:**

Від вікових особливостей
пізнавальної діяльності
дошкільників

Від завдань навчально-виховної
роботи (мета, програмові
завдання)

Від етапу
засвоєння знань

Від конкретних умов ДНЗ та
матеріальної бази ДНЗ або групи

Тема: Спостереження – провідний метод ознайомлення дошкільників з природою.

Спостереження – це планомірне, більш або менш довготривале сприймання, що дає змогу простежити те чи інше явище, ті чи інші зміни, які відбуваються в об'єктах природи.

Сучасні підходи до характеристики поняття

Спостереження як важливий психічний процес.
(наприклад, в працях психологів:
Г.О.Люблінської,
С.Л.Рубінштейна)

Спостереження як вид пізнавальної діяльності.
(наприклад в працях педагога - психолога
Б.Г.Ананьєва)

Спостереження як метод навчання
(наприклад в працях педагогів – дидактів:
Л.В.Занкова,
М.М. Скаткіна)

**Єдність полягає в тому, що
спостереження – є активною формою
пізнання навколишнього світу**

ВИДИ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ОБ'ЄКТАМИ ПРИРОДИ

ПЛАНОВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ

- **позапланові** (непередбачені в перспективному і календарному планах)
- **планові** (передбачені в перспективному і календарному планах)

ЗА ДИДАКТИЧНОЮ МЕТОЮ

- первинні (перше знайомство з об'єктом)
- повторні
- заключні (підсумкові)
- порівняльні

ЗА СПОСОБОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІТЕЙ

- індивідуальні (1 -2 дитини)
- з підгрупою (3-4 дитини)
- групові (вся вікова група)

ЗА ТЕРМІНОМ ПРОВЕДЕННЯ

- епізодичні або короткотривалі (вся вікова група)
- довготривалі (від одного тижня до одного сезону)
- (всі вікові групи крім груп раннього та молодшого дошкільного віку)

ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ОБ'ЄКТАМИ ПРИРОДИ

За тваринами

1. Оцінка естетичного виду тварини.
2. Спосіб життя тварини.
3. Значення тварини в природі.
4. Зв'язок з особистим досвідом дитини.

За рослинами

1. Оцінка естетичного вигляду.
2. Особливості будови рослини.
3. Значення рослини для природи.
4. Зв'язок з особистим досвідом дитини.

За явищами неживої природи

1. Оцінка краси та своєрідності явища природи
2. Визначення причин виникнення явища неживої природи.
3. Значення цього природного явища в житті людини та природи

ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

1

Підготовчий
Підготовка до певного
спостереження

Мета: викликати інтерес до об'єкта, який спостерігається.

Приєм:

- Бесіда.
- Питання.
- Розгляд ілюстративного матеріалу (ТЗН).

2

Початковий
Початок спостереження

Мета: зосередити увагу дітей на об'єкті спостереження.

Прийоми:

- Постановка мети і завдань.
- Ігровий момент.
- Загадки, приказки.
- Художнє слово.

3

Основний
Спостереження об'єкту

Мета: дати (розширити, закріпити) уявлення про об'єкти, зв'язки між ними; вчити робити перші уявлення.

Прийоми:

- Наближення до об'єкту.
- Питання.
- Розповідь, бесіда.
- Обстеження, порівняння.

4

Заклучний
Кінець спостереження

Мета: підведення підсумків.

Прийоми:

- Узагальнюючі питання.
- Оцінювання активності дітей.
- Сюрпризний момент.

Тема: ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ ЧЕРЕЗ ГРУ

Гра-провідний вид діяльності дошкільника. Під час гри діти накопичують чуттєвий досвід, творчо використовують набуті знання про світ природи. Гра не тільки розважає, але й навчає.

Для ознайомлення з природою широко використовують різноманітні ігри: дидактичні, ігри з природним матеріалом, рухливі ігри природничого змісту, творчі ігри.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

(проводяться на прогулянках, екскурсіях, заняттях, під час індивідуальної роботи)

Використовують для уточнення, розширення знань про об'єкти або явища природи; на класифікацію, узагальнення.

В молодших групах д/з гра займає все заняття; в середній і старшій групах є лише складовою частиною заняття і триває від 5 до 20 хв.

ВИДИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Словесні ігри

-на закріплення знань про функції, дії об'єктів природи, сезонні зміни;
-на узагальнення і систематизацію (класифікацію);
-активізують мислення, розвивають зв'язне мовлення, увагу, дотепність, швидкість реакції / «Лігас, бігас, плаває», «Коли це буває», «Хто як зустрічає»/

Настільно-друковані ігри

-на систематизацію, класифікацію об'єктів природи;
-супроводжуються словом;
-розвивають увагу, пам'ять, зорові і слухові аналізатори; сприяють розвитку мовлення;
-формують посидючість;
-використовують з невеликою кількістю дітей. / «Пори року», «Фрукти-овочі», «Ботанічне лото», «Зоологічне лото», «Що де росте?»./

Предметні ігри

-на збагачення, обстеження, формування сенсорних еталонів;
-уточнення, конкретизацію, порівняння, збагачення знань про властивості і якості об'єктів природи;
-вміння розрізнити за зовнішнім виглядом, правильно називати;
-ігри з листям. Насінням (плодами, квітами, овочами, іграшковими зображеннями тварин)
-активізувати всі психічні процеси; зв'язне мовлення, увагу, розвиток аналізаторів. / «Чарівний мішечок», «Що в руці?»/

Ігри зі снігом в зимовий період

- засвоєння властивостей снігу: ліпиться у відлигу морозну погоду – ні;
- якості – білий, холодний, тане в теплі, перетворюється на лід;
- накопичення чуттєвого досвіду;
- наявність рукавичок під час гри;
- будови зі снігу: фортеці, снігові кулі, башти, снігова баба;
- ігри зі снігом: «сніжки»; печатання фори;
- рухливі ігри: санки, ковзани, тощо.

Ігри з піском тільки в теплі періоди року(кінець весни, літо, початок осені)

- засвоєння властивостей: сухий – не ліпиться, розсипається, вологий – ліпиться, тримає форму;
- якості – вологий, сухий, теплий, холодний;
- накопичення чуттєвого досвіду;
- ігри в пісочницях(має кришку);
- атрибути і обладнання: формочки, совочки, сито, пасочки. Трафаретки, зображення, печатки;
- дотримання правил гігієни щодо організації ігор з піском.

Ігри з водою переважно в теплі періоди року

- засвоєння властивостей води: тече, летиться, капає, приймає форму предметів, куди налили;
- якості: прозора і непрозора, чиста і брудна, приймає колір тієї фарби, яку розчинили; набуває запахів;
- обладнання: лійки, бризкалки, різноманітний дитячий посуд, камінці, тонучі і плаваючі іграшки;
- взимку: підфарбування води, розлив і заморожування в різних формочках, малювання кольоровою водою по снігу з пляшок.

Ігри зі світлом та вітром у будь-яку пору року

- *ігри з вітром потребують відповідних атрибутів: султанчики, вертушки, млини, паперові літаки;
- сприяють встановленню наявності вітру, ознак його діяльності;
- *ігри зі світлом (спостереження сонця в ранкові і вечірні години захищеними очима(форма, колір, місце знаходження на небосхилі), а вдень – тільки захищеними очима(сонцезахисні окуляри; спостереження через кольорові скельця, темну плівку));
- виявлення властивостей сонця: гріє поверхню; висушує; ігри-забави з сонячними зайчиками(але заборона світити в очі)

Тема: **НЕСКЛАДНІ ДОСЛІДИ ТА ПОШУКОВІ ДІЇ ЯК МЕТОД ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ**

ПОШУКОВІ ДІЇ

(переважно в молодшому і середньому дошкільному віці)

- Дії, які спрямовані на пізнання;
- Не потребують створення спеціальних умов;
- Дія, яка за допомогою певного способу(доторкнутися, подивитися і порівняти, обвести контур) проводить до практичного результату;
- Дії, спрямовані на пізнавальний результат: а)на виявлення властивостей і якостей, яких не видно; б)встановлення зв'язків і взаємозалежностей між об'єктами або явищами природи;
- Пошукові дії з дітьми молодшого дошкільного віку готують дошкільників
До проведення дослідів в старшому дошкільному віці.

НЕСКЛАДНІ ДОСЛІДИ

(проводяться починаючи з середньої групи-2 півріччя)

- Забезпечують самостійне здобуття евристичних знань через особистий досвід дитини;
- В процесі дослідної роботи діти повинні самостійно діяти, спостерігати, мислити, робити самостійні висновки;
- Іноді досліді набувають тривалого характеру, потребують порівняльних спостережень (тоді слід робити фіксацію у малюнках, графіках, схемах, тощо)
- Ця діяльність потребує складного аналітико-синтетичного аналізу, уміння зіставляти, робити висновки, тому такий метод пізнання частіше використовується з дітьми старшого дошкільного віку;
- Не можна проводити дослід, які б проводили до загибелі живих об'єктів природи.

ДОСЛІД-це спостереження в спеціально створених умовах, під час якого здійснюється матеріальний вплив на об'єкт дослідження з метою вивчення його властивостей.

(визначення подано за Н. Ф. Яришевою)

ЦІНІСТЬ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

- ✓ досліді мають велику переконуючу силу;
- ✓ самостійне отримання знань через особисті практичні дії
- ✓ отримані знання мають повноту і міцність; доказові.

Тема: ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ.

На сучасному етапі навчання дошкільників широко використовується метод моделювання.

*МОДЕЛЬ- це замітник реального предмету іншим, його спрощена копія (зображення, знаки тощо).

- Використанню моделі передують знайомство з реальним об'єктом.
- Моделі використовуються в роботі з дітьми середнього і старшого дошкільного віку.
- Під час використання моделей роль вихователя – провідна.
- У створенні моделі можуть брати участь самі діти.
- Модель не може бути єдиним методом пізнання; виступає лише як допоміжний метод.

Форми організації роботи по ознайомленню

Тема:

Заняття

Природничого змісту:

- основна форма роботи;
- кількість 1 раз на тиждень;
- тривалість-в залежності від віку дітей;
- в групі або на території д/з;
- засвоєння програмових завдань дітьми всієї групи;
- екскурсії в природу та на с/г об'єкти; за межами д/з;
- в години, відведені для занять;
- засвоєння знань всіма дітьми групи;
- під час самих яскравих сезонних змін.

Прогулянки

Щоденні і цільові;

- спостереження за об'єктами і явищами природи;
- ігри з природними факторами;
- ігри з природничим матеріалом/форма організації дітей-індивідуальна, колективні, з підгрупою/

Праця в природі

- трудові доручення;
- чергування в природі(тільки діти старшої групи);
- колективна праця(в куточку природи, на ділянці д/з, груповому майданчику, городі, квітнику тощо)

Тема: Заняття-основна форма організації навчання в ДНЗ

Заняття з природи проводяться в усіх вікових групах. В молодшому дошкільному віці-2 рази на місяць; в середньому і старшому-дошкільному віці 1 раз на тиждень.

Види: суто природничі заняття; заняття екологічного і валеологічного спрямування.

Тривалість заняття

1 Молодша група-10-15 хв

2 Молодша група-15-20хв

Середня група -20-25хв

Старша група-25-30хв

Підготовча група-30-35хв

Особливості проведення занять

1 молодша група

-по підгрупах, в ігровій форм: 1-а підгрупа займається, 2-а підгрупа грає з помічником вихователя, а потім навпаки.

2 молодша група

-з усією групою;
-провідний метод – гра;
-чергування показу способу дії вихователя і самостійності діяльності дітей. Перевагу віддають наочно-дієвим методам навчання.

Середня група

-наочно-дієві, ігрові методи доповнюються словесними методами навчання;
-використовується пізнавальна бесіда;
-заняття більш структується;
-мотив – отримання знань.

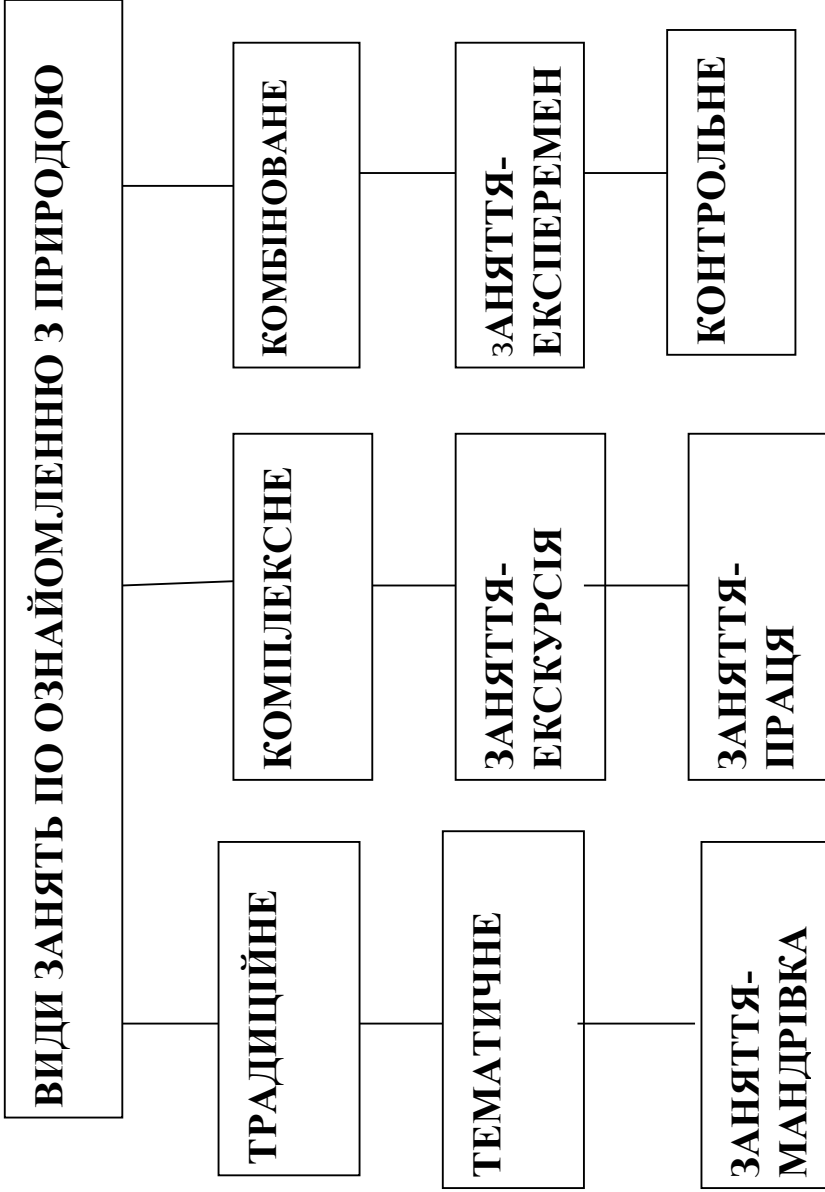
Старша, підготовча група

-методи переважають словесні, практичні;
-широко використовують проблемні завдання, експериментування, моделювання, мнемо тощо.

Навчання на заняттях здійснюється різними методами і прийомами, а їх вибір залежить від виду заняття та його завдань.

За дидактичною метою заняття поділяються на види:

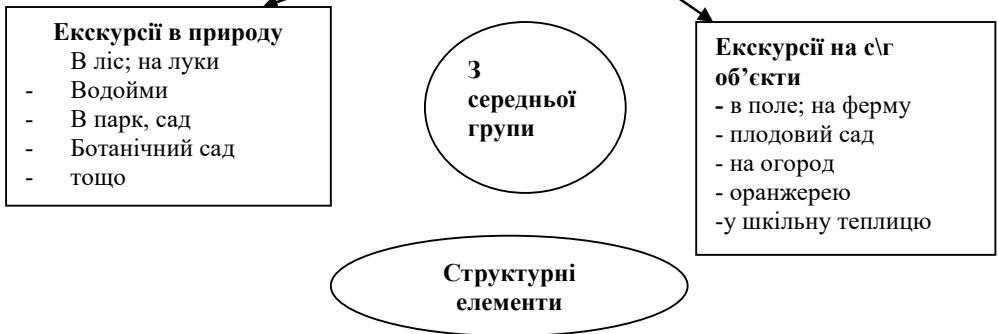
- 1 вид занять – формування первинних знань про об'єкти і явища природи.
- 2 вид занять – уточнення, розширення, поглиблення знань.
- 3 вид занять – узагальнення, систематизацію знань.

Тема: ПРИРОДНИЧІ ЕКСКУРСІЇ ТА ЇХ МЕТОДИ ОСОБЛИВОСТІ

Екскурсії – специфічний вид заняття по ознайомленню з природою. Мають значення для фізичного розвитку і зміцнення здоров'я дітей так як проводяться за межами д/з і переважно на свіжому повітрі, в години,

Види екскурсій за тематикою:

- 1.Встановлення зв'язку з попереднім досвідом дітей** (викликати інтерес, зв'язок нових знань з набутим раніше, нагадування правил поведінки(в дорозі, в бот саду тощо).
- 2.Повідомлення мети екскурсії** (надання спрямованості осовій меті екскурсії – колективному спостереженню).
- 3.Колективне спостереження** – це головна обов'язкова частина кожної екскурсії (мета – накопичення чуттєвих вражень, встановлення зв'язків і залежності в природі).

4.Збирання природничого матеріалу(це створює інтерес і наближує дітей до природи, формує навички поведінки в природі).

*слід зазначити що влітку на деяких екскурсіях необхідно уникати цього структурного елементу).

5.Дидактична гра(на закріплення в ігровій формі знань, одержаних на екскурсії)

6.Підведення підсумків екскурсії.

4.Розповідь дорослого про об'єкти природи, які розглядаються під час екскурсії, з метою ознайомлення з рослинами,

тваринами, що вирощуються для задоволення потреб людей ,з особливостями праці дорослих(на фермі, городі тощо).

*бажано, щоб розповідь здійснював працівник ферми, оранжереї тощо.

5.Підведення підсумків екскурсії.

ПРОГУЛЯНКИ- обов'язковий режимний процес, що проводиться щодня (вранці, вдень і ввечері) в кожній віковій групі; обумовлена віковими особливостями дітей.

Повсякденні – усіх вікових групах; на групових майданчиках; території д\з.

- під час проведення реалізується значний обсяг програми д\з по ознайомленню з природою;
- вирішення завдань з природи здійснюється під час основних структурних елементів прогулянки, які обов'язково плануються в календарному плані;
- ігрова діяльність (ігри з природнім фактором, ігри з природними матеріалами, ігри-розваги, конструктивні, рухливі та дидактичні)
- праця в природі (елемент, що проводиться за потребою);
- спостереження (за об'єктами живої і не живої природи). Вибір часу проведення спостережень під час прогулянки залежить від погодних умов, виду занять в групі; інтереси дітей до якої не будь гри під час прогулянки тощо. Час проведення вибирає вихователь. Тематика і мета спостереження обумовлюється програмою та віковими особливостями дітей. Спостереження можуть проводитися з усією групою дітей (колективні) та за ініціативою дитини (індивідуальні) – їх наявність є показником розвитку і інтересу до природи.

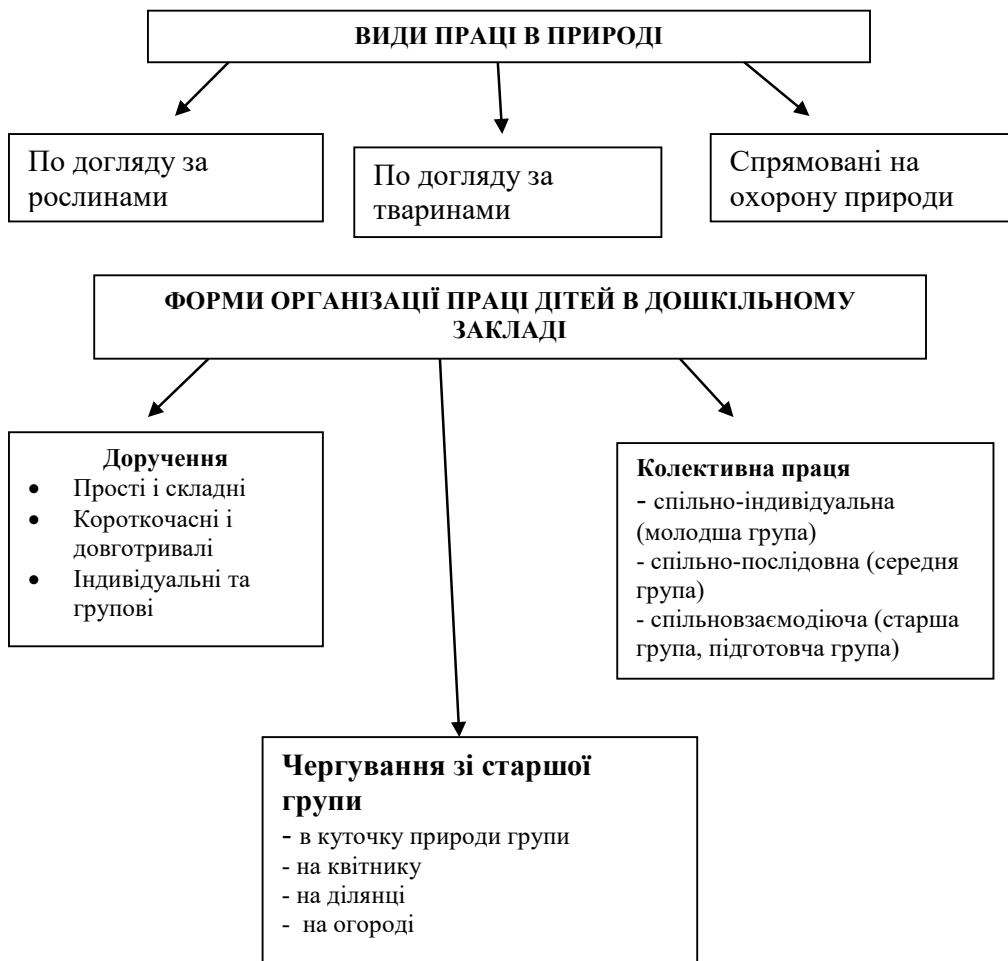
Враження про природу, отримані на прогулянці закріплюються і систематизуються під час занять.

- **цільові – 2-ї молодшої групи, за межами дошкільного закладу інтегруються з пішохідними переходами;**
- виносять різноманітність у житті дітей збагачують уявлення про природу краю;
- кількість занять з природи обмежено, тому рекомендують проводити цільові прогулянки, тематика яких обумовлюються природним оточенням, спостереження проводяться, наприклад, за квітучими ефемероїдами, цвітінням кущів, тваринами скверу, за весняними роботами в парку тощо;
- обсяг програмових завдань, що намічається під час цільової прогулянки, значно менше від екскурсії;
- проводяться з пізнавальною або пізнавально-практичною метою (збір гербарію, насіння дико рослих трав, годування птахів, наливання води в поїлочки тощо);
- проводяться з усією групою дітей, тривалість відповідає часу, тривалість прогулянки в межах за режимом дня.

ВІДМІНІСТЬ ПРОГУЛЯНКИ ВІД ЕКСКУРСІЇ

ПРОГУЛЯНКИ	ЕКСКУРСІЇ
1. Прогулянка – обов’язковий режимний процес, проводиться щоденно на груповому майданчику і за його межами.	1. Екскурсія – це специфічний вид заняття, яке проводиться за межами д/з години, відведені для заняття.
2. Прогулянка проводиться в усіх вікових групах двічі на день в 1 і 2 половину дня. Тривалість – обумовлена режимом дня групи.	2. Проводиться починаючи з середньої групи, кількість обмежена. Тривалість відповідає часу подовженості заняття.
3. Під час прогулянки поряд з природничими завданнями вирішується завдання інших структурних елементів прогулянки.	3. На екскурсії завдання з природи є головним. Структура екскурсії обумовлена видом (екскурсія в природу або екскурсія на с/г об’єкти)
4. До різноманітних видів роботи з дітьми на прогулянці підбирається мета, яка значно менша за об’ємом від програмових завдань. Тематика природничої роботи може повторюватись наряді прогулянок.	4. Програмові завдання природничих екскурсії конкретні, відповідають темі екскурсії, включають як навчальні, розвивальні так і виховні завдання.
5. Спостереження в природі бувають короткотривалі та довготривалі, колективні та індивідуальні, планові і позапланові.	5. Спостереження під час екскурсій тільки колективні. Знання засвоюють повністю всі діти групи.
	6. Проводиться, коли настають найбільш яскраві зміни в сезоні

Тема: МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРИРОДІ

Форми організації праці в природі

Доручення

- Прості і складні
- Короткочасні і довготривалі
- Індивідуальні та групові

Чергування старшої групи

- в куточку природи
- на квітнику
- на ділянці
- на огороді

Колективна праця

- спільно-індивідуальна (молодша група)
- спільно-послідовна (середня група)
- спільно-взаємодіюча (старша група, підготовча група)

Прийоми керівництва працею

Молодший дошкільний вік

- Показ дорослого
- Пояснення
- Поетапність виконання
- Нагадування
- Позитивний приклад товариша
- Позитивна оцінка

Середній дошкільний вік

- Питання-нагадування
- Вказівки
- Поетапне закріплення виконання трудових дій
- Диференційована оцінка результату праці

Старший дошкільний вік

- Сумісна робота дітей і вихователя
- Частковий показ
- Показ незнайомих дій
- Пояснення
- Самоаналіз
- Оцінка результатів праці товариша

АЛГОРИТМ НАПИСАННЯ КОНСПЕКТУ ЗАНЯТЬ НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНОЇ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИРОЩУВАННЯМ РОСЛИН

ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

- Вибір теми
- Укладання програмових завдань
- Підбір необхідного обладнання
- Вибір форми організації дітей

ХІД ЗАНЯТТЯ

Початок заняття

- Бесіда про рослину: зовнішній вигляд, потрібні умови для вирощування, значення для людини, природи
- Постановка мети, мотивація праці
- Обстеження посадочного матеріалу
- Інструктаж а) молодша група – поетапний б) середня, старша група - перспективний

Безпосереднє виконання праці

- Праця дошкільників під керівництвом вихователя

Кінець заняття

- Підведення підсумків:
- Позитивна оцінка праці
 - Результативність
 - Позитивно-емоційне відношення до результатів праці

Тема: ПЕДАГОГІЧНІ І ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ПРАЦІ В ПРИРОДІ

Педагогічні вимоги

- праця в природі повинна бути спрямована на всебічний розвиток дитини;
- праця повинна бути мотивованою (цікавою, зрозумілою);
- праця повинна бути посиленою для дітей різних вікових груп;
- праця в природі повинна бути систематичною (на заняттях та в повсякденному житті)
- тільки під час систематичної праці у дітей сформуються міцні трудові навички;
- праця повинна бути добре організована. В колективній праці всі діти працюють одночасно. Інвентар потрібно підготувати завчасно, щоб його, хватило на всіх, він повинен відповідати зросту дітей;
- в групі потрібно створити позитивне емоційне ставлення до праці. Працею ніколи не можна карати.

Дотримання техніки безпеки:

- об'єкти по догляду розташовують так, щоб дитина могла доглядати за ними, стоячи на підлозі;
- забороняється піднесення дітьми маси більше 2-х – 2.5 кг (для дітей старшого віку)
- не можна залучати дітей до розведення вогнищ, спалювання сухого листа

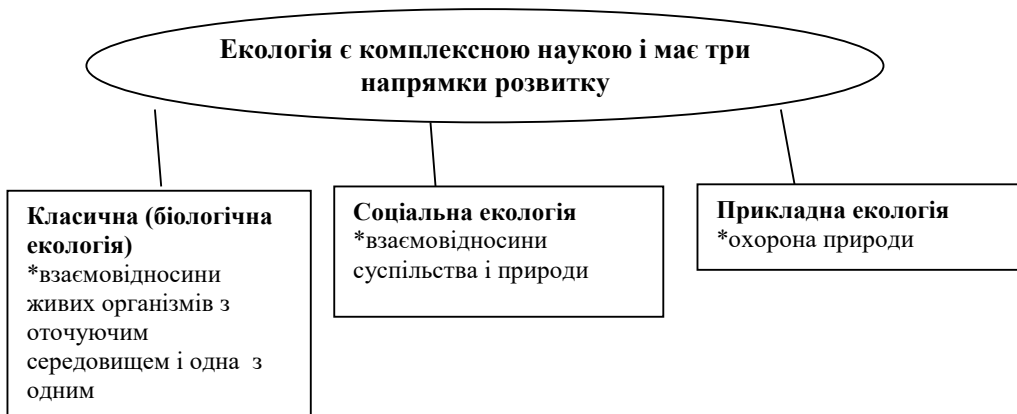
Гігієнічні умови

- працю слід організовувати не в жаркі години (рано, вечір);
- інвентар повинен відповідати росту дитини;
- діти повинні працювати у спеціальному одязі (клейончасті фартушки, халатики, фартушки);
- обов'язково повинна бути зміна виду праці та поза дитина під час праці;
- після закінчення роботи слід добре вимити руки

Тема: ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Є. Геккель (німецький вчений) вперше заклав основи нової науки, ввівши спеціальний термін для її позначення «ЕКОЛОГІЯ».

Екологія – наука про взаємовідносини живих організмів з середовищем їх існування.

Екологічна освіта – формування людини нового типу з новим екологічним мисленням, яка вміє осмислювати наслідки своїх дій по відношенню до оточуючого, людини, яка вмітиме жити у відносній гармонії з природою.

Екологічна культура – починає формуватися у дошкільному віці і виступає осмислено правильним ставленням дитини до природи та форм взаємодії з нею

Екологічне виховання – це цілеспрямоване формування у людей різного віку екологічного мислення, екологічних, моральних, правових поглядів на природу. Це новий напрямок у дошкільній педагогіці.

Еколого-розвивальне середовище у групі ЗДО

КУТОЧОК ПРИРОДИ

ДОСЛІДНИЦЬКА ЛАБОРАТОРІЯ

КУТОЧОК ЦІКАВОЇ МАТЕМАТИКИ

МОВЛЕНСВИЙ КУТОЧОК

КУТОЧОК ТВОРЧОСТІ

КУТОЧОК ЗДОРОВ'Я

ІГРОВИЙ КУТОЧОК

МУЗИЧНО- ТЕАТРАЛІЗОВАНИЙ КУТОЧОК

**Види діяльності дітей,
що забезпечують повноцінне засвоєння екологічних знань та їх застосування**

1

Екологічне виховання через гру:

- екологічні, дидактичні, творчі ігри;
- настільно-друковані ігри.

2

Трудова діяльність:

- заняття - колективна праця екологічного спрямування;
- види праці в природі та форми їх організації;
- створення „екологічних стежин”, куточків лісу, первоцвіту на ділянці д/з;

3

Заняття екологічного змісту:

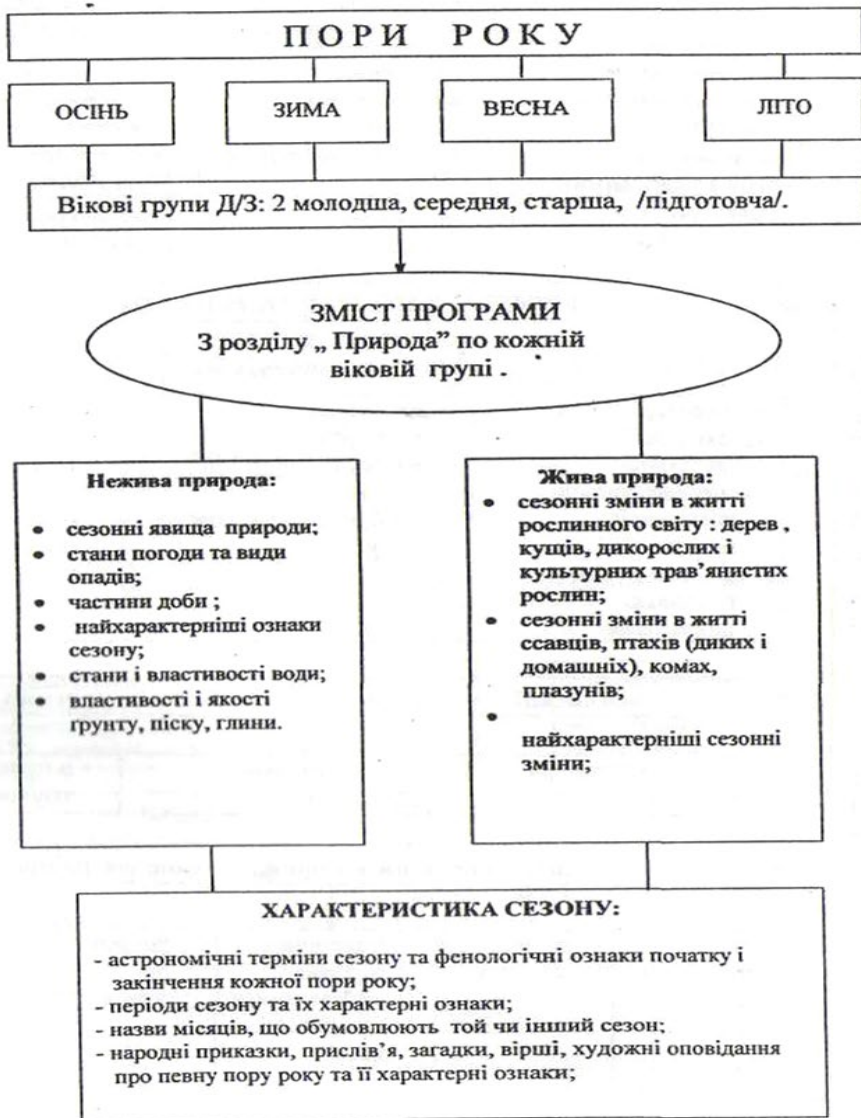
- різноманітні екскурсії природничого змісту;
- заняття-досліди, заняття з використанням моделей та екологічних знаків;
- заняття клубу „Зелений патруль”, „Кришталеве повітря” тощо;
- заняття-подорожі по сторінкам Червоної книги України тощо;

4

Використання художніх творів природничого змісту:

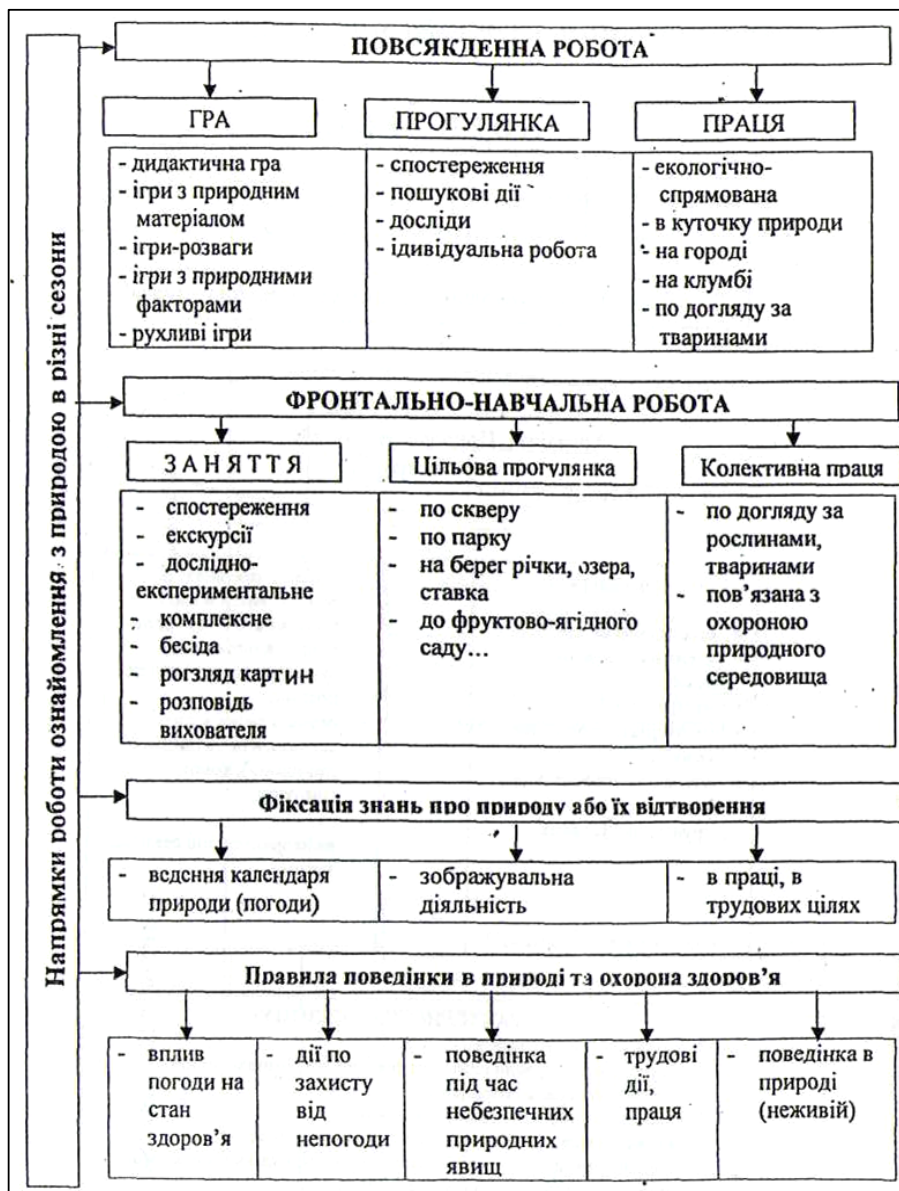
- вірші та оповідання, загадки, прислів'я, приказки, народні прикмети тощо;
- музичні твори;
- твори живопису;
- екологічні плакати тощо.

Тема: Методика ознайомлення з природою в різні пори року.

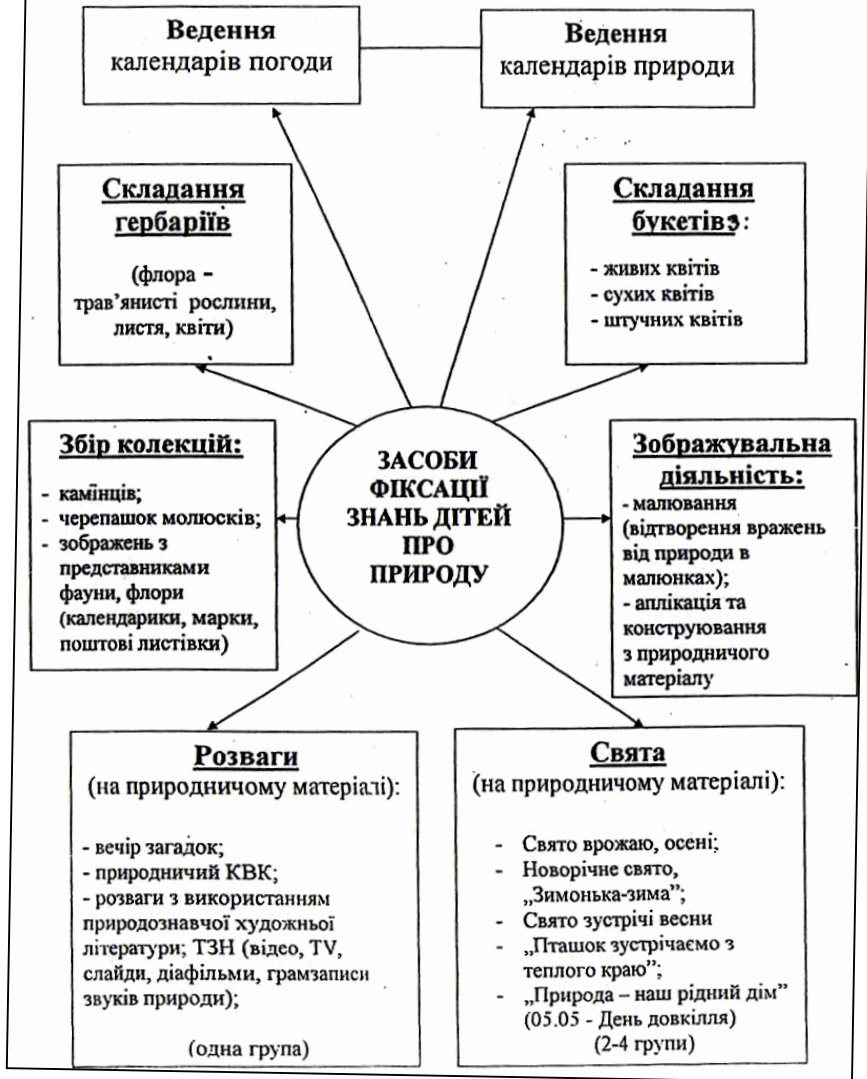

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тема: **ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ ЗНАНЬ ДІТЕЙ ПРО ПРИРОДУ**

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. Кер. А.М.Богуш; авт.кол.: Богуш А.М.-К.: Спецвип. Журн.»Вихователь-методист дошкільного закладу»,2012.-30с.
2. Яришева Н.Ф. Основи природознавства: Природа України: навч.посібник.-К.: Вища шк., 1995.
3. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дошкільників з природою: навч.посібник.-К.: Вища шк., 1995.
4. Яришева Н.Ф. екологічне виховання дошкільників.-К.: Грамота,2003.
5. Беленька Г.В. Природничі науки / Г.В. Беленька.-К.: Шкільний світ, 2011.
6. Бровдій В.М. Екологічні проблеми України: навч. посіб. з екології /В.М. Бровдій.-К.: МОН України, 2000.
7. Плохій З.П. Еколого-розвивальне середовище ЗДО/ З.П. Плохій.-К.: світлич.2010.-135

Дорошенко Т.М., Мацько В.В.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ В СХЕМАХ ТА ТАБЛИЦЯХ

Навчальне видання

Підписано до друку 12.02.2019 Формат 84x108 ¹/₁₆
Папір офсетний. Наклад 100 прим.
Ум. друк. арк. 2.79

Віддруковано з оригінал-макета автора
ПП «БІТАРТ»
вул. Мазепи, 37-А,
м. Кременчук, Полтавська обл., 39600

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 6234 від 14.06.2018р.